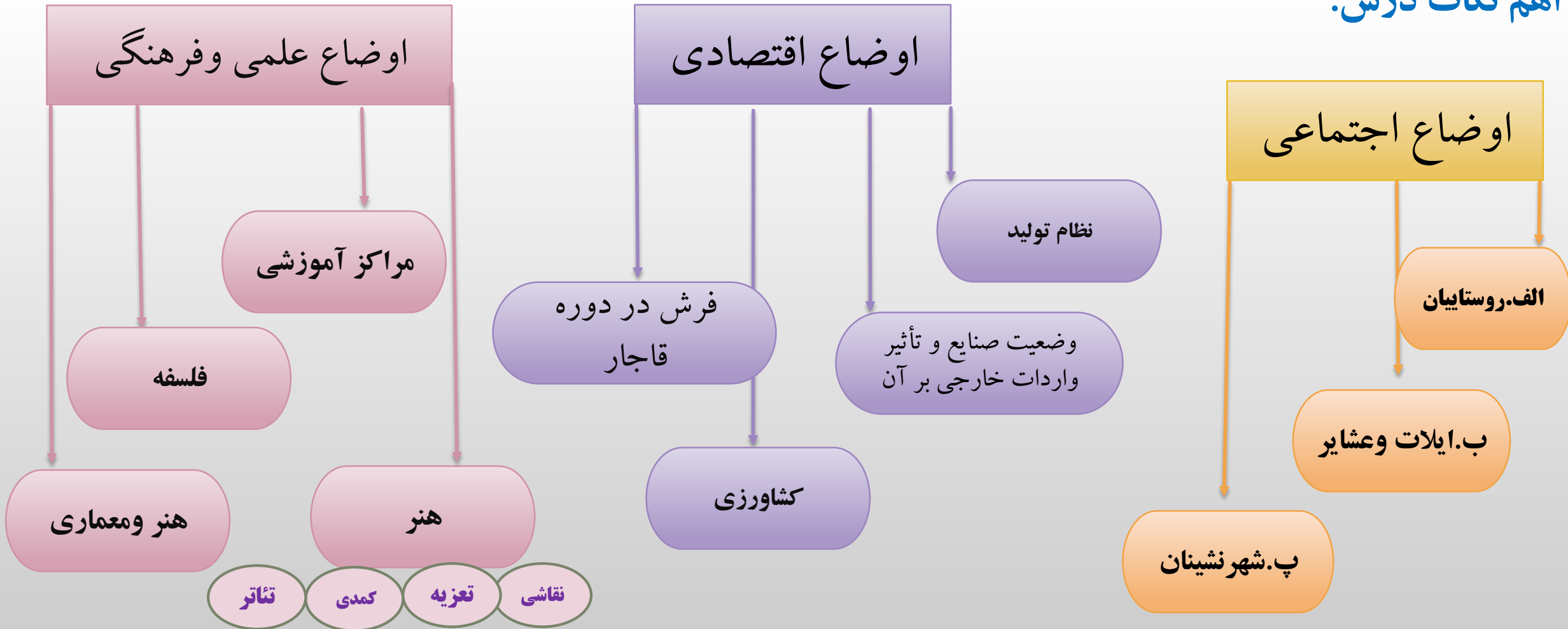

درس ۴: اوضاع اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی عصر قاجار

اهم نکات درس:

فعالیت ۱

بحث و گفت و گو

به چند گروه ۳ تا ۵ نفره تقسیم شوید و درباره این موضوع که شناخت گروههای اجتماعی دوره قاجار از چه جهاتی در فهم تاریخی ما از این دوره اهمیت دارد، با یکدیگر بحث و گفت و گو کنید. سپس، نماینده هر گروه جمع بندی نظرات گروه را در کلاس ارائه دهد.

منابع برای مطالعه بیشتر

- ❖ شرح زندگانی من: عبدالله مستوفی
- ❖ حیات یحیی: یحیی دولت آبادی
- ❖ جستارهایی از تاریخ اجتماعی ایران در عصر قاجار: ویلم فلور؛ ابوالقاسم سری
- ❖ ایران در دوره سلطنت قاجار: علی اصغر شمیم

اوضاع اجتماعی

الف) روستاییان:

✓ جمعیت روستایی اغلب افرادی بودند که زمین نداشتند و در اراضی مالکان کار می کردند.

ب) ایلات و عشایر

✓ در رأس ایلات سران ایل قرار داشتند. افراد ایل نسبت به روستاییان وضعیت بهتری داشتند. یکی از منابع تأمین نیروی نظامی قاجار بودند. در مناطق خود مستقل بودند.

پ) شهرنشینان

✓ در شهرها گروههای اجتماعی مختلفی از قبیل مقام ها و کارگزاران حکومتی، علما و دانشمندان، بازرگانان، اصناف و پیشه وران و کارگران می زیستند.

✓ یکی از گروه های اجتماعی عصر قاجار، که در شهرها و روستاها زندگی می کردند، روحانیون بودند.

✓ بازار هسته اصلی نظام اقتصادی و اجتماعی شهر ها بود.

✓ عوامل گوناگون قومی، مذهبی و شغلی سبب تمایز و تفاوت میان اهالی یک شهر در محلات گوناگون می شد.

اوضاع اقتصادی

الف) نظام تولید

شیوه تولید سهم بری دهقانی: در آن ساکنان روستاها و کشاورزان از تولید، سهم معینی را دریافت می کردند.

شیوه تولید خرده کالایی دولتی و خصوصی: در کارگاه ها و مراکز تولید شهری مشغول کار بودند.

شیوه تولید شبانکارگی (شبانای) یا ایلیاتی: مخصوص کوچ نشینان بود؛ نظیر تولید گوشت، پوست، پشم، گلیم، فرش ایلاتی و لبنیات.

وضعیت صنایع و تأثیر واردات خارجی بر آن:

مراکز قدیمی و پررونق صنایع دستی ایران:

- ✓ اصفهان
- ✓ شیراز
- ✓ کرمان
- ✓ یزد
- ✓ کاشان

صنایع دستی ایران:

منسوجات ابریشمی، شال، مخمل، زری باف،
ظروف سفالی و لعابدار، منبت کاری،
خاتم کاری، انواع اسلحه گرم و سرد

وضعیت صنایع دستی در ایران:
در آغاز دوره قاجار و هنگام
جنگ های ناپلئون:

✓ تولید با کیفیت خوب به دلیل
عدم ورود کالاهای اروپایی
بعد از اتمام جنگ ها در اروپا:
✓ با پایان یافتن جنگ در اروپا و
سرازیر شدن سیل کالاهای
اروپایی، صنایع دستی ایران به
تدریج رو به انحطاط رفت.

- ✓ کشاورزی ایران اواخر قرن نوزدهم و اوایل قرن بیستم میلادی مانند گذشته یک کشاورزی معیشتی نبود.
- ✓ برخی از گزارش ها حکایت از چند برابر شدن تولید برخی از اقلام محصولات کشاورزی، به ویژه محصولات صادراتی مانند ابریشم، تریاک، تنباکو، پنبه و برنج، دارد.
- ✓ جنگهای استقلال آمریکا موجب افزایش تولید و صادرات پنبه از ایران به روسیه شد.
- ✓ بازرگانان روسی و ارمنی با حمایت های مالی، نصب دستگاه های پنبه پاک کنی، توزیع بذر و بالا بردن استانداردهای تولید به روند افزایش صادرات پنبه کمک کردند.
- ✓ در آستانه جنگ جهانی اول زمین های وسیعی از ایران زیر کشت پنبه بوده و میزان تولید بیش از ۳۰ هزار تن برآورد شده است.

ورود محصولات جدید کشاورزی به ایران

- ✓ دوره سلطنت ناصرالدین شاه و ورود محصولات جدید کشاورزی از اروپا به ایران
- ✓ گوجه فرنگی، نخودفرنگی و سیب زمینی
- ✓ تبدیل سیب زمینی به یکی از محصولات مهم کشاورزی
- ✓ در زمان مظفرالدین شاه برای مقابله با قحطی، کشاورزان به کشت سیب زمینی تشویق می شدند.

فرش در دوره قاجار

رشد صادرات فرش

علت رشد تولید و صادرات فرش در دوران قاجار:

مهم ترین مراکز قالی بافی در دوره قاجار

تبریز، کاشان، همدان، اصفهان،
کرمان، اراک و ولایتهای
کردستان و آذربایجان

- ✓ ارزانی نیروی کار
- ✓ طرح و نقش های زیبا و متنوع
- ✓ هنرمندی و ظرافت بافندگان ایرانی
- ✓ تقاضای بازار جهانی و سرمایه گذاری خارجی در تولید و تجارت
- ✓ رکود صنعت صادرات ابریشم
- ✓ کمبود طلا و نقره برای تامین مالی واردات کالا از اروپا و سایر کشورها

تجار داخلی و سرمایه گذاران خارجی در شهرهای تبریز و اراک کارگاه های کوچک و بزرگ فرش دایر کرده بودند.

کارگاه قالی بافی

نگاهی به اوضاع علمی و فرهنگی ایران در عصر قاجار

مراکز آموزشی قدیم:

در آن زمان سوادآموزی مقدماتی در مکتب خانه ها یا از طریق معلمان خصوصی و یا معلمان سرخانه انجام می گرفت.

مدرسه های قدیم و حوزه های علمیه: (مدرسه های مروی و سپهسالار)

مراکز آموزشی جدید:

مدارس میسیونری: نخستین مدرسه جدید توسط میسیونرهای اروپایی تاسیس شد.

مدرسه دارالفنون: نخستین مدرسه عالی در رشته های نظامی، پزشکی، ریاضی و هندسه، فیزیک، شیمی و معدن فعالیت می کرد.

مدرسه رشديه: میرزا حسن رشديه مدرسه ای جدید بويژه برای دوران تحصیلی ابتدایی با هدف سواد آموزی فرزندان تمام اقشار جامعه تاسیس کرد.

مدرسه دوشیزگان: بی بی خانم استرآبادی جهت تحصیل دوشیزگان تاسیس کرد.

مکتب خانہ

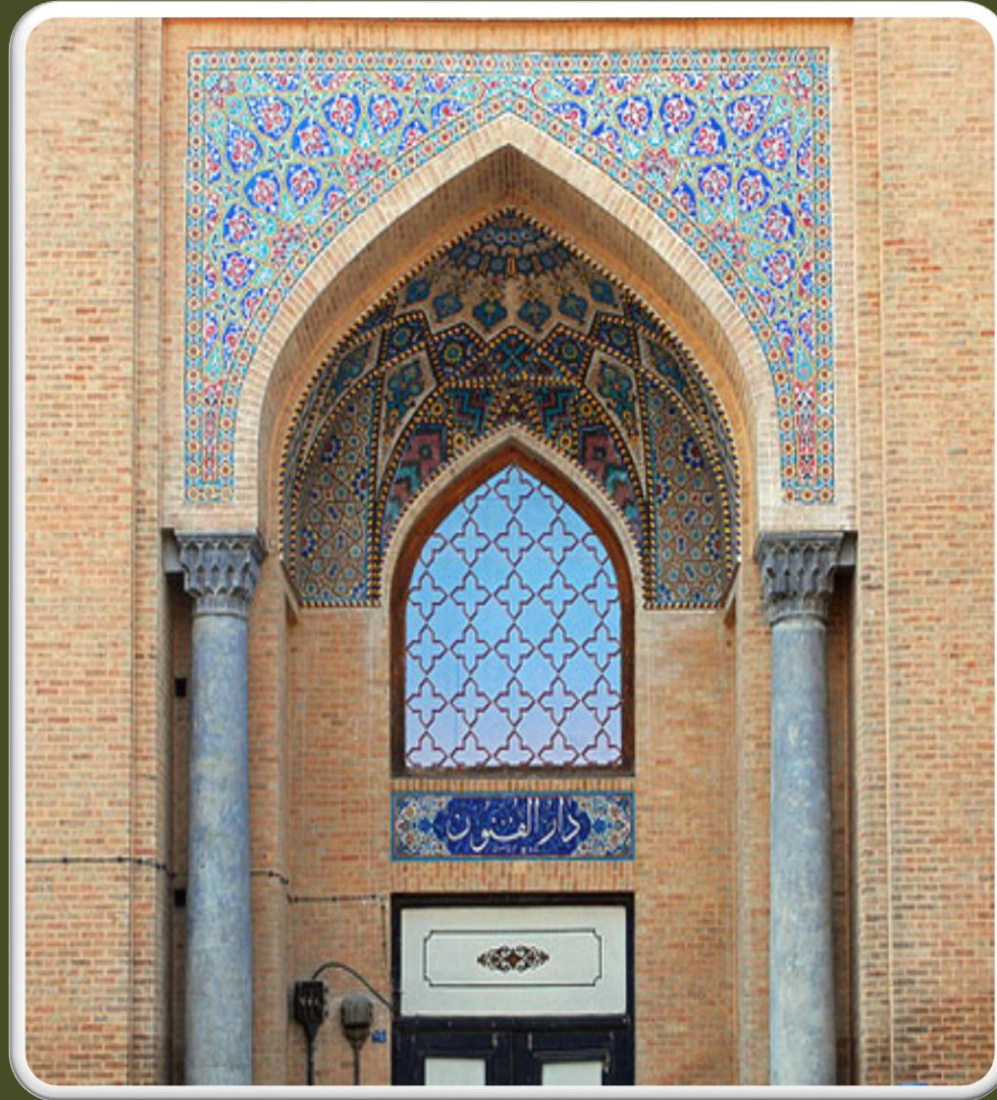
مکتب خانه

بچه های دیروز / بچه های پرروز

دانلود از اپلیکیشن پادرس

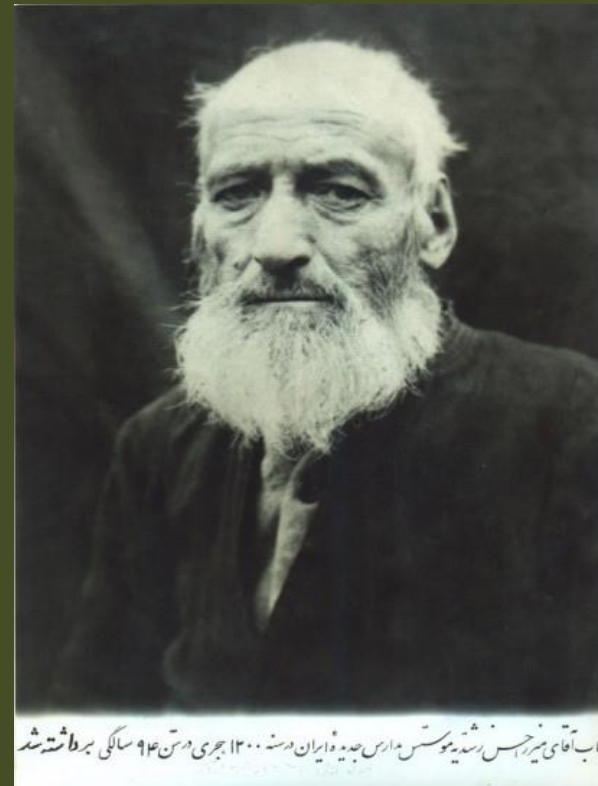

دانلود از اپلیکیشن پادرس

میرزا حسن رشديه
بنیانگذار آموزش نوین در ایران

جناب آقای میرزا حسن رشديه مؤسس مدارس جدید ایران در سنه ۱۳۰۰ هجری در سن ۹۳ سالگی بروداشتند

دانلود از اپلیکیشن پادرس

فلسفه

ملا عبدالله مدرس زنوزی

ملا عبدالله زنوزی مؤسس حوزه فلسفی تهران

حوزه فلسفی تهران موجب رشد فلسفه مشاء، حکمت متعالیه صدرایی و عرفانی و حکمت اشراق شد.

ملا هادی سبزواری

فیلسوف نامدار این دوره: ملا هادی سبزواری صاحب کتاب اسرارالحکم

نقاشی

علت تحول اساسی نقاشی در عصر قاجاریه

- ✓ وحدت سیاسی و استقرار امنیت
- ✓ حمایت شاه و دربار
- ✓ ارتباط با غرب

- ✓ در دوره **ناصرالدین شاه**، سنت نگارگری تحت تاثیر هنر نقاشی مدرن اروپایی قرار گرفت.
- ✓ نقاش بزرگ این دوره محمد غفاری معروف به **کمال الملک** می باشد.

تعزیه

□ تعزیه ریشه در آیین های باستانی داشت، در عصر صفوی برای بزرگداشت

□ حماسه کربلا و شهادت امام حسین رواج یافت

□ تعزیه در دوره ناصرالدین شاه گسترش یافت.

□ یکی از مکانهای اجرای تعزیه در تهران

نمایش کمدی:

نمایش روحونی (سیاه بازی) و بقال بازی

بیان مضامین جدی و انتقادهای سیاسی و اجتماعی به صورت طنز جهت

اطلاع مقامات

تئاتر

هنر تئاتر به سبک اروپایی ازدوره قاجار به همت دانشجویان اعزامی
به اروپا، گسترش یافت.

میرزاعلی اکبرخان مزین الدوله (نقاش باشی)

تاسیس تئاتر ملی در خیابان لاله زار

معماری

- ✓ تداوم سنت معماری سلجوق، تیموری، صفوی در دوره قاجار
- ✓ کارت پستالی (تلفیقی از هنر اروپایی و ایرانی مثل کاخ شمس العماره)
- ✓ دلایل گسترش سبک معماری اروپایی در ایران
- ✓ توجه به معماری سنتی ایرانی مثل خانه بروجردی ها در کاشان

پرسشی نمونه

۱. وضعیت تجارت خارجی ایران را در دوره قاجار چگونه ارزیابی می کنید؟
۲. نظام تولید در دوره قاجار بر چه محورهایی استوار بود؟
۳. تأثیر عناصر فرنگی را بر معماری عصر قاجار چگونه ارزیابی می کنید؟
۴. وضعیت نگارگری را در عصر قاجار به تجزیه و تحلیل کنید .
۵. علل رشد و ترقی صنعت فرش را در دوره قاجار بررسی کنید.

رضوان نعمتی
گروه تاریخ استان اصفهان

تهیه و تنظیم :

دانلود از اپلیکیشن پادرس